

Gondolatok a világhelyzetről, a magyar helyzetről, a tusványosi beszéd kapcsán

Miniszterelnökünk nagyívű beszédet tartott a Tusványosi Szabadegyetemen. Amit elmondott, döntő részben a magyar stratégiai gondolkodás elemét jelentő, fontos állítás volt. Egy ilyen beszédnek nagy haszna van a magyar közönség számára, itthon is. (Még ha ellenzéki érzelmek keresnek is „fogást” rajta. Lehetne itt-ott pontosítani; és lenne még mivel kiegészíteni, különösen, ha kifejezetten a magyar belpolitika számára kellene összegezni a helyzetet és az előttünk álló feladatokat ... De mindenképpen kiváló helyzetelemzés volt. A nemzetközi visszhang, a beérkező kommentek jelentős része is erről tanúskodik. A beszéd szembesített bennünket – és mindenkit – a világban végbement hatalmas változásokkal. Alábbi módon fogalmazott a miniszterelnök:

Korábban azt gondoltuk, a tudomány védőburkában élünk, majd jött egy vírus;

Azt hittük, Európában nem lehet háború, a szomszédban viszont éppen dúl az orosz-ukrán konfliktus;

És azt gondoltuk, a hidegháború nem térhet vissza, „de most sokan dolgoznak azon, hogy blokkvilágba szervezzék az életünket.”

A beszéd beleillesztette tehát a magyar gazdaságot és társadalmat a nemzetközi helyzetképbe. Megállapította, hogy világszerte nagyon borúlátó a hangulat, Európában különösen. A **Nyugat alkonyát** Oswald Spengler már 100 éve ecsetelte. Mégis, ez máig még úgy tűnt, hogy nem következik be. Az OECD országok, az EU tagállamai köszönik, elég jól megvannak... Életszínvonaluk magas, gazdaságuk fejlett. Sőt, az elmúlt 70 év alatt a nemzetközi statisztika átlag-adatai is folyamatos javulást mutattak. Világméreteken dinamikusan nőtt az átlagéletkor, csökkent a gyermekhalandóság, csökkent az alultápláltság, a szegénységben élők aránya, nőtt az írástudók aránya. A tudomány eredményei is imponálóak. Akkor miért van ez a világvége hangulat?

Talán azért, mert ezúttal a *Nyugat hanyatlásának nagyon is kézzelfogható jelei tapasztalhatók*. A XX. században még kétségtelen volt, hogy itt van a vezető erő. Az USA fölénye vitathatatlan volt. Napjainkra azonban sok minden gyökeresen megváltozott. Összeomlott ugyan 1990-ben a kommunizmus; mégis, úgy tűnik, a *Nyugat visszaszorulóban van*. A fejlődő világ előre tört. (Érdekes: ezt a folyamatot gazdasági szempontból szerző-társam, Botos József: a „Világpiaci versenyképesség és árforradalom” című könyvében már 1982-ben világosan előre jelezte.)

Egyik legfontosabb fejlemény, hogy az elmúlt bő fél évszázadban jelentősen megváltozott Európa és az USA helyzete a *természeti kincsek fölötti uralom* terén. Még kétségtelenül Nyugaton van a tőke zöme, és a fejlett csúcstechnika központja, de mind az energiahordozók, mind a kulcsfontosságú nyersanyagok terén a részesedése a világkereskedelemből drasztikusan csökkent. Energia terén különösen az EU sebezhető. Kína ezzel szemben gyorsan fejlődött, technikailag igen sok szempontból felzárkózott, és remekül kiépítette kapcsolatait a fontos nyersanyagok, energiahordozók tekintetében Afrikával, meg az arab országokkal. A jelenlegi háborús szankciók pedig az orosz energia-szállításokat kifejezetten Kína és India felé irányították. (Bizonyos értelemben-úgy tűnik: öngólt lőtt a Európa: saját magának szinte jobban fájnak a szankciók, mint az oroszoknak...)

Ezek a tények az USA és Európa világhatalmi szerepének csökkenését vetítik előre. Az USA - bár ma is jelentős nyomásgyakorlásra képes-, már nem tudja egyedül vezényelni a világpolitikát. A világ *egyértelműen multi-poláris*sá vált. Ebben a több-központúságban Európa súlya, szerepe meg kifejezetten csökkent...

Az Egyesült Államok a korábbi évtizedekben demokrácia-exportra törekedett a világban. Ez azonban többnyire kudarcot vallott. A világban láthatóan vannak más civilizációk, amelyek *nem óhajtják a nyugati értékrendet átvenni*. A technikai vívmányokat igen, de a társadalom „westernizálását”, nyugatosítását nem. (Erre a világvallások és a gazdaság kapcsolatát elemző munkáimban magam is többször rámutattam, lásd: <http://www.tit.hu/studio/frames.html?http://www.tit.hu/studio/Ajanljuk.html>)

A Nyugat előtt lévő legnagyobb kihívások közül első helyen áll a **demográfiai kérdése**. A Nyugat halálának fényes jele a reprodukcióra való képtelenség. (Ezt a témát ugyancsak számtalan munkámban tárgyaltam, több, mint két évtized óta. Nem vagyok természetesen ebben egyedül, de a hazai figyelem felhívásában Botos Józseffel mindenképpen élen jártunk.)

A demográfiai hanyatlásnak a *magyar nemzetpolitika* számára kifejezetten szomorú következményei vannak: „Ellakják előlünk a Kárpát medencét”. Másnemzetek népesítik be...(Ahogyan ez eddig is történt.)

De az alacsony gyermekvállalásnak további, *gazdasági hatása is van*: az államháztartás, a társadalombiztosítás felborulását hozza magával. Nemcsak nálunk: szerte a fejlett országokban. Az elöregedő társadalomban egyre kevesebb a járulék-fizető, ugyanakkor egyre több a járadékra jogot formáló személy. (Erről a problémáról szintén sokat értekeztem az „Idősödés és globalizáció”, valamint a „Matuzsálemek kora” c. könyveimben.)

Sokan azt mondják, a kevés gyerek nem baj, mert a Föld teherbíró képessége számára a jelenlegi lélekszám így is túl sok; különösen, ha mindenki amerikai életszínvonalat céloz meg. Az emberiség *ökológiai lábnyoma* összességében valóban igen nagy. A fejlődők nagy lélekszám-növekedése azonban nem kompenzálható azzal, hogy nálunk meg csökken a gyerekszám. Az ökológiai lábnyom mértékében kétségtelenül szerepet játszik a fejlődő országok gyors lélekszám növekedése, de főleg a fejlett világ túlzó, pazarló fogyasztása a fő okozója. A fejlett országokban a lakosság viszont az alacsony reprodukciós ráta miatt lassan elöregszik. Egyelőre azért nem tapasztalható sok helyen még kifejezetten lélekszám-csökkenés, mert az emberek hosszabb ideig élnek, így nagyobb létszámú idős korcsoportok vannak. A demográfiai válság előszele azonban a *társadalom elöregedésében* már megmutatkozik. Később óhatatlanul direkt népesség-csökkenésbe megy át a kevés gyermek vállalása. Nálunk például, már abszolút csökkenés tapasztalható. „Jóval több a temetés, mint a keresztelő...”-mondta a miniszterelnök. (Kína esetében is rövidesen ennek leszünk a tanúi. A radikális népesség-robbanás megfogása, Teng programjának, a 'családonként egy gyerek' évtizedeinek olyan elöregedett társadalom-szerkezetet lett az eredménye, hogy előre vetül a rohamos lakosságcsökkenés trendje..)

A Dél és Észak demográfiai alakulása ellentétes irányú. **Ez hatalmas migrációs hullámokat** vált ki. Afrika és az arab országok radikális fiatal társadalm szerkezettel rendelkeznek, amelynek ifjúsága helyet keres a nap alatt... Ennek vagyunk megtapasztalói Európában a migrációs válság kapcsán. Európa munkaerő-hiánya meg egyenesen szívó hatást jelent számukra. Ugyanakkor, sok esetben

nem pusztán a munkalehetőségek keresése indítja a migránsok hullámait, hanem a szociális ellátás iránti igény.

Gyakran foglalkozik a szakirodalom azzal, hogy majd a jobb gazdasági helyzet a fejlődő országokban is mérsékelni fogja a gyermeklétszámot, és megáll a népesség-növekedés. Úgy, mint a fejlett országokban.. Csakhogy ez igen időigényes folyamat. (Tudjuk, hogy mi lesz-, *de ADDIG mi lesz...*) Emellett a gyermekvállalás a vallási-kulturális háttértől is függ. Vallási kérdésekre azonban csak közvetetten utalt az előadás.

A magyar problémák közül is első helyen a *demográfiai kérdés és a migráns válság* áll. Úgy fogalmazott Orbán Viktor, hogy a migráció *kevert fajú társadalmakat hoz létre*, amit mi, a magunk részéről, viszont nem szeretnénk. A faj kifejezés emlegetése talán rossz emlékeket ébresztett. Biológiai értelemben *az emberiség egy faj*. De van az interneten szereplő fogalommagyarázatok között egy *régiesnek* nevezett meghatározás is: „Nemzetség, család, ritkán *más közösség, csoport, amelyhez adott egyén tartozik, illetve az ebből származó egyén, utód.*”. Feltehetően erre utalt az előadó. El akarta talán kerülni az utalást a vallási-civilizációs különbségekre, kifejezetten az iszlámra. Hiszen NATO szövetségesünk, Törökország, például iszlámhitű. És rengeteg mohamedán bevándorló van már a fejlett országokban is. Elég világos pedig, hogy erre utalt a beszéd, amikor arról szólt, hogy Nándorfehérvárnál és a karlócai béke idején is ezzel a problémával néztünk szembe. Ha valaki elolvassa a szír Henri Boulad atya könyvét az iszlámról, láthatja belőle, hogy az iszlám nem politika-mentes, politika- független vallás ... Politikai hatalomra tör, s ezt alig rejti véka alá. Talán érthető, hogy mi nem szeretnénk, ha Európa – legalább is hazánk – , a vallási semlegesség jegyében, iszlám törvények uralma alá kerülne....

Magyarország szeretné megőrizni identitását, keresztény civilizációját.. OV úgy látja, Európa szinte „poszt-Nyugat” lett, és a hagyományos nyugati értékeket napjainkra inkább a kelet-európai országok őrzik. Jó is lenne arra törekedni, hogy az idő előre haladtával nagyobb érdek-érvényesítésű lehetőségük legyen az Unión belül. A Miniszterelnök ezt 2030-ra jósolja. (Bár a jóslatokat illetően szerénységre, visszafogottságra int.) Elgondolkodtató, hogy az ukrán háború kapcsán tapasztalhatóak voltak törekvések a V4-ek szétzilálására. Ha lehet, éppen ezért meg kellene őrizni a blokk egységét. Ott sajnos, ahol baloldali politika került hatalomra, erősebb a törekvés a szálak lazítására, a nyugati értékrend átvételére...

Itt jegyezhetjük meg, hogy már a csatlakozáskor nagyon világos szalámi-politika érvényesült, ami akadályozta, hogy Kelet-Európa sajátos (közös) problémáit a nyugatiak figyelembe vegyék. Különkülön folytak a tárgyalások velünk... Bizony, az EU-ban a csatlakozásnál kifejezetten azt keresték, hogy mi az előny az ő *számukra* a bővülésben; s egyáltalán nem törődtek azzal – meg se járta a fejüket –, hogy a mi alacsony bérszintünk, viszonylagos elmaradásunk, a Nyugat háború utáni magatartásának a következménye És hogy ezért netán járna nekünk bizonyos „jóvátétel”. (Hiszen Nyugat szépen fejlődött 1945 után, de a győztesek osztozkodásánál minket odahagytak a szovjet hatalomnak. Az pedig kísérletezett rajtunk az új társadalmi modellel...) Amikor ismét csatlakozhattunk a Nyugathoz, ránk zúdultak a piaci mechanizmusok, ami nagyon hátrányos helyzetbe hozott bennünket: az árak nyugati szintre emelkedtek, a bérek maradtak keleti szinten. ...Ha megnézzük például az egészségügy adatait az EU statisztikában, jól látható, hogy az egész volt KGST-blokk erősen leszakadva leghátul van a bérek és a GDP részarány tekintetében. Ez tehát nem

véletlen, hanem rendszerfüggő. Mégse tűnt fel, soha, senkinek az Unióban. (lásd tanulmányomat: <https://ojs.mtak.hu/index.php/ime>)

Figyelemre méltó, hogy Orbán Viktor így fogalmaz: „a Nyugat tartozik nekünk, és ezt be is fogjuk vasalni... Ehhez azonban valóban a kelet-európai országok összefogása kellene. Óriási diplomáciai feladat ez! Különösen a szomszédságban dúló háború miatt”.

Korunk hatalmas problémája jelenleg az orosz-ukrán konfliktus. A harcok általában is, de az ott élő magyar kisebbség miatt különösen tragikusak számunkra. Miniszterelnökünk számokat idéz, hány magyar ember halt meg ebben a háborúban, amelyhez semmi köze nincs. (Domonkos István megrázó verse jut nekem erről az eszembe: **„mi meghalni mindnyájan – úgylis téves csatatéren”** ...)

Noha az oroszok támadása bizonyos értelemben kiprovokált volt, a háború mégis szörnyű tény. Nekünk, magyaroknak fokozottan érdekünk a béke. Mi mindenképpen ki akarunk maradni az orosz-ukrán háborúból. Semmiképpen nem szeretnénk háborús tereppé válni – hiszen minden nagy világégésben ez jutott nekünk osztályrészül. Úgy tűnik azonban, hogy ezt az orosz-ukrán felek nem tudják egymás közötti megegyezéssel elérni. Az ukránoknak nincs igazán esélyük az oroszokkal szemben, a túlerő miatt. Az oroszok viszont nem engednek... Elmennek a falig. Bár nem valószínű, hogy NATO országokat, így minket megtámadnának – ezzel riogatnak itthon egyesek – mert ez esetben a katonai túlerő a NATO-nál lenne. *A békéhez azonban valóban orosz–amerikai megállapodásra lenne szükség.* Azt kellene tenni – a tusványosi beszéd szerint – amit nem egyedül a magyar miniszterelnök, hanem számos befolyásos nemzetközi szereplő is hangsúlyoz, pl. Noam Chomsky, hogy az orosz fél – a minszki megállapodás szellemében – megfelelő biztonsági garanciákat kapjon a területét fenyegető katonai támadások kizárására. (Itt távolról sem arról van szó, amit egyesek gunyorosan idéznek a kommentekben, hogy mi akarnánk megszabni a NATO-nak vagy az USA-nak a biztonságpolitikai, vagy katonai stratégiáját. De annak felismerése, hogy egy ilyen orosz-amerikai megállapodásra szükség lenne, mégis igen fontos megállapítás.)

A NATO, noha fegyveres csapatokkal nem, de a *szankciókkal háborút folytat* az oroszok ellen. ... Az így kiváltott energia-krisis egyedül az USA-nak kedvez, mert ő energia-független, és a drága kitermelési technológiájú palagázát így el tudja adni... Láttuk, kereskedelmi kapcsolataik megszakítására veszik rá az EUs tagországokat, az orosz gáz- ill. olajimport megszüntetésére szorítják. (Ráadásul, Brüsszel még „einstandolni” is akar bennünket, a gázkészletünk megosztására akar készíteni.) A szankciók ketté szakítják a világot, beleértve a pénzügyi rendszert is. Ez aggodalommal tölthet el mindenkit. A hidegháború réme sejlik fel. Az USA és az EU által bevezetett szankciók felverik a gáz árát, s az energia drágulása miatt inflációs hullám söpör át az országokon, ami világméretű visszaesést válthat ki.

Hogyan próbálunk meg mi ebből kimaradni?

Ennek a stratégiának a lehetőségeit elemezte a beszéd. Némiképp túl optimistán, hiszen magunk is tapasztaljuk, hogy a magyar infláció is erősen fellendült. S ami igen nagy gond: a számunkra fő export-piacot jelentő Németország piacokat veszített. A mi költségvetési egyensúlyunk, fizetési mérleghelyzetünk gyorsan romlik... A kormány ésszerű beruházás-politikával próbál alkalmazkodni a változó kereslethez (pl. akku-gyár létesítése, a fellendülésben reménykedő villanyautók gyártásához), de az biztos, hogy nem most jön el a jelentős bér-aránytalanságok korrigálásának lehetősége.

Kérdés, hogy a folyamatosan hergelt magyar társadalomnak elegendő türelme lesz-e ehhez kivárni a jobb időket.

Bp., 2022. július 26

Botos Katalin